

УДК 343.1

В. Олійник,

здобувач

Одеського державного університету внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ ТА ПІДРОЗДІЛІВ ПО БОРОТБІ З ЕКОНОМІЧНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ Й ДОКУМЕНТУВАННЯ ФАКТІВ ПРОТИПРАВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

За своєю сутністю оперативно-розшукова діяльність (далі – ОРД) підпорядкована загальним законам гносеології, оскільки є діяльністю, спрямованою на пізнання окремого сегмента об'єктивної реальності, що пов'язаний зі злочинною діяльністю. Кінцевою метою пізнавальної діяльності є отримання нового знання – установлення істини.

Взаємодія оперативних підрозділів органів внутрішніх справ (далі – ОВС) і податкової міліції під час оперативного пошуку зумовлена передусім суміжністю завдань, що покладені на них відповідно до нормативно-правових актів України, по-друге, тим, що, як засвідчує практика, між злочинцями, котрі здійснюють злочинну діяльність у різних сферах господарювання, установлюються галузеві та міжгалузеві зв'язки, розвивається взаємодія між співучасниками злочинів і відбувається чіткий розподіл ролей у процесі їх учинення. Законодавець розосередив діяльність із виявлення й розслідування господарських злочинів по різних правоохоронних органах. Однак цей механічний поділ функцій зовсім не свідчить, що інтереси цих органів і їхніх співробітників, які вирішують спільні завдання, ніколи не перетинаються під час уживання різних заходів, пошуків тих самих суб'єктів, фіксації оперативно-розшукової інформації. Особливо це стосується пошуку інформації на території, на якій здійснюється ОРД різними відомствами і яка підлягає перевірці зусиллями підрозділів, що мають різну відомчу підлеглість. Те саме може мати

місце й під час перевірки будь-якого напряму господарської діяльності. Практика засвідчує, що за багатьма злочинними угрупованнями, у тому числі й економічної спрямованості, котрі потрапляють у поле зору правоохоронних органів, простежується низка злочинів, що перебувають у різній підслідності.

Іншою детермінантою взаємодії оперативних підрозділів є те, що податкова міліція всі свої зусилля зосереджує на виявленні фактів ухилення від сплати податків. У процесі перевірки тих чи інших суб'єктів господарської діяльності оперативні підрозділи отримують цілісне уявлення про напрями підприємницької чи іншої діяльності, а також про можливість причетності представників певної комерційної структури до інших форм злочинної діяльності у сфері економіки, що може становити значний інтерес для підрозділів ДСБЕЗ, не кажучи вже про те, що в матеріалах податкової міліції містяться дані про керівників і засновників комерційних структур.

Саме тому оперативні підрозділи різних відомств, до компетенції яких входить протидія злочинності у сфері господарювання, мають функціонувати не ізольовано, а в межах комплексної діяльності відомств (органів), у безпосередньому взаємозв'язку і взаємодоповнюваності, тобто у взаємодії.

Як слушно зазначає В.А. Лукашов, тактичний аспект важливий для будь-якої людської діяльності, коли в ній зіштовхуються інтереси сторін, що протидіють [1, с. 100–101]. Саме тому, аналізуючи

взаємодію під час виявлення злочинів у сфері господарської діяльності, можна виділити тактичну форму взаємодії: взаємне інформування підрозділів ДСБЕЗ та оперативних підрозділів податкової міліції про осіб і факти, що становлять оперативний інтерес (інформаційна взаємодія).

А.А. Дзуганов, досліджуючи окремі аспекти взаємодії органів внутрішніх справ з іншими державними органами, серед інших ефективних, на його думку, форм взаємодії виділяє взаємний обмін інформацією [2, с. 56–61]. Інші вчені визначають обмін інформацією як робочу форму взаємодії, а як складову організації взаємодії – належне інформаційне забезпечення органів, які взаємодіють [3, с. 36–41]. У свою чергу, О.І. Харабєруш зазначає, що взаємодія оперативних підрозділів здійснюється у формі обміну оперативною, криміналістичною й іншою інформацією про злочини, що готуються, або вже вчиненні злочини, про причетних до цього осіб та осіб, які розшуковуються, а також обміну архівною інформацією з цих питань [4].

Підтримуючи наведені точки зору, варто зазначити, що взаємне інформування оперативних підрозділів про осіб і факти, які становлять оперативний інтерес, особливо актуалізується у зв'язку зі зростанням ролі своєчасного отримання якісної та найбільш повної інформації в сучасних умовах. Окремі дослідники розглядають інформацію, змістову складову оперативно-розшукової діяльності [5, с. 67-59] а інші досліджують сутність оперативно-розшукової інформації. Зокрема, А.С. Овчинський зазначає, що оперативно-розшукова інформація є ключовим поняттям, яке є не лише основою власне ОРД, а й відповідним зв'язувальним елементом зі всією діяльністю держави в боротьбі зі злочинністю й гарантуванні національної безпеки [6, с. 3].

Як зазначає В.П. Жуков, взаємний обмін інформацією передбачає наявність трьох етапів: 1) визначення джерел інформації; 2) збирання (отримання), систематизація і зберігання інформації;

3) рух інформації заздалегідь обумовленими каналами зв'язку [7]. Така позиція видається спірною та недостатньо обґрунтованою. Інформаційна взаємодія передбачає обмін уже наявною в оперативних працівників інформацією, а визначення можливих джерел інформації відбувається у процесі оперативного обслуговування як конкретних суб'єктів господарювання, так і ліній економіки загалом. Отримання інформації в ході ОРД передбачає проведення оперативно-розшукових заходів, використання спеціальної техніки й оперативних джерел інформації. Означені дії не можуть бути елементами інформаційної взаємодії, оскільки здійснюються у процесі ОРД загалом.

Крім цього, взаємне інформування оперативних підрозділів ОВС і податкової міліції можна розглянути в кількох аспектах:

– як форму тактичної взаємодії між оперативними підрозділами, що здійснюють боротьбу зі злочинністю у сфері господарювання (наприклад, коли відповідні підрозділи в узгоджених спільних планах заздалегідь обумовлюють порядок взаємного інформування);

– як умову ефективного проведення узгоджених і спільних заходів, спрямованих на виявлення злочинів у сфері господарської діяльності (взаємне інформування дає змогу встановити, наскільки отримані результати відповідають поставленим завданням, і за необхідності здійснювати корегування спланованих спільних заходів);

– як ознаку (елемент) взаємодії, коли той чи інший оперативний підрозділ за власної ініціативи інформує інший підрозділ про осіб і факти, що становлять оперативний інтерес.

Кінцевим результатом взаємного інформування як тактичної форми взаємодії є отримання відповідної (оперативно-розшукової, статистичної, довідкової тощо) інформації оперативним підрозділом. Але ефективна взаємодія шляхом обміну інформацією передбачає не лише своєчасне надання її зацікавленому оперативному підрозділові, а

насамперед її швидку та повну перевірку й надалі інформування оперативного підрозділу-джерела про результати такої перевірки. У зв'язку з цим необхідно виділити умови, за яких інформаційна взаємодія буде найбільш результативною та ефективною:

- підвищення якості інформації, яка передається зацікавленому оперативному підрозділові, що передбачає впевненість оперативного працівника в надійності оперативного джерела інформації. Зрозуміло, що впевненість у достовірності інформації може бути досягнута лише після її перевірки шляхом проведення відповідних оперативно-розшукових заходів;

- скорочення строків передавання інформації зацікавленому оперативному підрозділові;

- покращення якості інформації. Наведене положення означає, що інформація, яка передається іншому оперативному підрозділові, повинна максимально відповідати вимогам, що висуваються до оперативно-розшукової інформації.

Відомий російський учений С.С. Овчинський, досліджуючи природу оперативно-розшукової інформації, серед основних вимог до неї виділяє такі: оптимальність, повнота, точність і оперативність [8, с. 30]. Але питання повноти й оперативності оперативно-розшукової інформації залишаються дискусійними в теорії ОРД. Так, О.Ф. Долженков пише: «... не обов'язково, щоб отримана інформація повно і всебічно висвітлювала факти підготовлюваного або вчиненого протиправного діяння чи викривала конкретну особу у вчиненні злочину. Встановлення цих обставин є завданням кримінального процесу» [9, с. 95–99].

Ураховуючи особливості злочинної діяльності у сфері господарювання, різноманітність способів учинення злочинів, соціально-психологічні особливості особи злочинця, автор доходить висновку, що інформація, яка циркулює між оперативними підрозділами в межах взаємодії під час виявлення злочинів у сфері господарювання, повинна містити відомості про таке:

- причини й умови, що сприяють учиненню злочинів у сфері господарської діяльності, на території обслуговування, якщо їх усунення входить до компетенції іншого оперативного підрозділу або потребує комплексних заходів впливу;

- осіб, котрі підлягають профілактичному впливу з боку іншого оперативного підрозділу;

- осіб, які вчинюють злочинну діяльність у сфері господарювання, якщо документування їхньої злочинної діяльності й подальше здійснення досудового слідства зараховано до компетенції іншого оперативного підрозділу;

- осіб, котрі прибули на територію обслуговування з метою встановлення контактів з особами, які здійснюють злочинну діяльність у сфері господарювання, або безпосереднього вчинення злочинної діяльності, зокрема, у межах вільних економічних зон;

- документи і предмети, що свідчать про вчинення злочинів конкретними особами;

- осіб, які підозрюються у зв'язках із розроблюваним, узятим на оперативний облік іншим оперативним підрозділом;

- осіб, які підозрюються у зв'язках із суб'єктами, що становлять оперативний інтерес і проживають в іншій місцевості.

Безперечно, означений перелік не можна вважати вичерпним, і він потребує корегування залежно від стану оперативної обстановки та інших факторів, що мають значення для ОРД.

Сучасна наукова розробка проблем взаємодії оперативних підрозділів податкової міліції та ДСБЕЗ щодо виявлення й розкриття злочинів у сфері господарської діяльності, зокрема оподаткування, знаходиться на недостатньому рівні, що значною мірою знижує ефективність ОРД щодо виявлення й розкриття злочинів у сфері економіки.

Ключові слова: органи внутрішніх справ, оперативно-розшукова діяльність, взаємодія, документування, злочини у сфері економіки, оперативні підрозділи.

Стаття присвячена окремим питанням взаємодії податкової міліції й підрозділів по боротьбі з економічною злочинністю Міністерства внутрішніх справ під час виявлення та документування фактів протиправної діяльності у сфері економіки. Проаналізовано погляди вчених на визначення взаємодії й висловлено власну думку щодо досліджуваної проблеми. Аналізуються наявні етапи взаємного обміну інформацією під час виявлення та документування вказаної категорії злочинів. Також розглянуто деякі аспекти взаємного інформування оперативних підрозділів органів внутрішніх справ і податкової міліції. Наводяться умови, за яких інформаційна взаємодія буде найбільш результативною й ефективною.

Стаття посвящена отдельным вопросам взаимодействия налоговой милиции и подразделений по борьбе с экономической преступностью Министерства внутренних дел при выявлении и документировании фактов противоправной деятельности в сфере экономики. Проанализированы взгляды ученых на определение взаимодействия и высказано собственное мнение по поводу исследуемой проблемы. Анализируются существующие этапы взаимного обмена информацией при выявлении и документирования указанной категории преступлений. Также рассмотрены некоторые аспекты взаимного информирования оперативных подразделений органов внутренних дел и налоговой милиции. Приводятся условия, при которых информационное взаимодействие будет наиболее результативным и эффективным.

The article is devoted to the specific issues of interaction of the tax and police units to combat economic crime Ministry of Internal Affairs at identifying and documenting cases of illegal activity in the economic sphere. The views of scientists on the definition of interaction and to express their own opinion on the

issues under investigation. Analyzed the existing stages mutual exchange of information in the identification and documentation of this category of crime. Also, some aspects of mutual information of operational units of the Interior and the tax police. The conditions under which the information cooperation is the most effective and efficient.

Література

1. Лукашов В.А. Введение в курс «Оперативно-розыскная деятельность органов внутренних дел» / В.А. Лукашов. – К. : Киевская высшая школа МВД СССР, 1976. – С. 100–101.
2. Дзуганов А.А. К вопросу о взаимодействии органов внутренних дел при раскрытии и расследовании преступлений против собственности с палатами государственной регистрации прав на недвижимость и сделок с ними / А.А. Дзуганов // Известия Тульского государственного университета. – 2001. – Вып. 5. – С. 56–61.
3. Кобзарь И.А. Взаимодействие правоохранительных органов – субъектов противодействия преступности несовершеннолетних / И.А. Кобзарь // Известия Тульского государственного университета. – 2002. – Вып. 6. – С. 36–41.
4. Хараберюш О.І. Взаємодія правоохоронних органів щодо протидії організованим злочинним угрупованням у сфері нелегальної міграції: оперативно-розшуковий аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / О.І. Хараберюш. – Львів, 2009 – 20 с.
5. Цехан Д.М. Інформація як змістовна складова ОРД / Д.М. Цехан // Південноукраїнський правничий часопис. – 2009. – № 2. – С. 67–69.
6. Овчинский А.С. Информация и оперативно-розыскная деятельность : [монография] / А.С. Овчинский ; под. ред. заслуженного юриста Российской Федерации, доктора юридических наук, профессора В.И. Попова. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 97 с.
7. Жуков В.П. Организационные и тактические основы взаимодействия между аппаратами БХСС / В.П. Жуков. – Горький : ГВШ МВД СССР, 1985. – 76 с.
8. Овчинский С.С. Оперативно-розыскная информация / С.С. Овчинский ; под ред. А.С. Овчинского и В.С. Овчинского. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 367 с.
9. Долженков О.Ф. Оперативно-розыскова діяльність як система / О.Ф. Долженков // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2000. – № 1. – С. 95–99.